

որչափ երազութեամբ, կամ մանաւանդ թէ որչափ դանդաղութեամբ կարեւոր լըերը կը հաղորդուէին: Իրեք օրինակ տանք ասոր. Ֆոնդընուայի, Լսդերլիցի, և Լւիքերի առման պատերազմներուն լըերը:

Ֆոնդընուայի պատերազմը, զոր Վադդիոյ Լուդովիկոս ժէ թագաւորն ու Սաքս մարաշախտը Լնդդիացւոց դէմ առին, եղաւ 1745 տարւոյն մայիսի 11^{էն}: Լսյս յաղթութեան աւետիսը նոյն ամսուն 15^{էն} Լարիզ հասաւ:

Լսդերլիցի պատերազմը 1805^{էն} դեկտեմբերի 2^{էն} պատահեցաւ. և դեկտեմբերի 12^{էն} Մոնիդէոն պաշտօնական լրագիրը հրատարակեց յաղթանակին լըրը, զոր Լըպրէօն զնդապետը՝ Լաբոլէոնի բանակի օգնականը՝ բերեր էր:

Լւիքերի առումը հանդիպեցաւ 1830 տարւոյն յուլիսի 5^{էն}. ասոր լըրը ամսուն 13^{էն} իրիկունը հասաւ Լարիզ:

Ուրեմն ասանկով, 1745^{էն} չորս օր պէտք էր Ֆոնդընուայի էական պատերազմին ելքն իմանալու համար. այս տեղւոյն Լարիզէն հեռաւորութիւնը գրեթէ 75 փարսախ միայն է: 1805^{էն} տասը օր պէտք էր Լսդերլիցի պատերազմին ելքը իմացուելու համար. տեղեաց հեռաւորութիւնն է գրեթէ 400 փարսախ: 1830^{էն} ութը օր պէտք էր որ Լարիզ հասնի Լւիքերի առման լըրը: 1855^{էն} տասուիրեք ժամ բաւական եղաւ որ Սեւասդոբոլի պաշարման ելքը Լարիզ իմացուի: 1858^{էն} քսանըհինգ օրուան մէջ հնդկաստան անցած դէպքերը Լոնտրա կ'իմացուին: Երկու ժամուան մէջ ալ Լարիզէն Լւիքեր չորս երես երկայնութեամբ խօսակցութիւն կընայ խրկուիլ: Լսիկայ պատճառ և իրաւունք չտա՞ր որ հասարակաց հետաքրքրութիւնը չափ չգնէ իր անհամբեր լրասիրութեանը:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆՔ

ԱՌՏՆԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Միւ: (Տես երես 56)

Սիւերուան ջրով եփուիլ: — Լորէ միսերը ջրով կրակին վրայ կը դրուին, կը սկսին անոնց մկանանց թէրերը կակղիլ ու քայքայիլ, գործուածներն ու այն ձգանքները որ բնամածուած փոխուելու են թակայ են՝ լուծուիլ, բնաճաները ջրջրկուելով կ'ուռին, ու բնասպիտակուցը և բնարիւնը կը թանձրանան, և իւրաքանչիւր միս իրեն յատուկ գոյնն ու ախորժահոտութիւնը կ'առնու:

Լն ատեն ընդհանրապէս դիւրալուծական գոյացութիւնները մեծաւ մասամբ գործուածներէն դուրս կ'ելլեն, և փոխանակ անոնց կը մննեն արտաքին հեղուկները, որով նաև ներս կը թափանցեն ամէն տեսակ համեմունք, և իրենց հօտը, համը ու յատկութիւնները կու տան այլ և այլ միսերուն: Ուստի այս հնարքներով է որ այնչափ բազմաթիւ տեսակ կերակրոց կը շինուին:

Իրաւ պինդ ու դժուարամարսելի միսերը ուտելի կ'ըլլան այս հնարքներով, բայց երբեմն ալ չափազանց դիւրամարսելի ըլլալովն կը գրգռեն մեր զգայութիւնները: Լն ատեն հասարակօրէն մեր գործարաններուն մէջ այնպիսի մնացորդներ կը թողուն և այնպիսի համեմատութեամբ, որ անհնարին է ըստ ամենայնի ապաւիժել. այս մնացորդները երթալով կը շատնան և այնպիսի հիւանդութիւններ կը պատճառեն, որոնք անձանօթ են անոնց որ ժուժկալ են՝ ի կերակուրս և յրմայելիս, և առողջարար ու ըստ բաւականին զանազան կերակրովք կը սնանին:

Լյն միսերն որ կենդանւոյն ծերութեանը կամ վատուժութեանը պատճառաւ սաստիկ պինդ կ'ըլլան, զանոնք կակղացընելու համար պէտք է գոց անթններու մէջ եփել, որպէս զի գոլոր-

չին դուրս չելելով հեղանիւթին վրայ ճնշէ ու եռացման աստիճանը բարձրացնէ: Այնպէս շատ օգտակար կերպով կրնայ գործածուիլ այս բանիս նաև փռան տաքութիւնը հացը եփուելէն ետև, վասն զի այն ատեն փուռը գրեթէ 220° տաքութիւն կ'ունենայ, ու գոց անօթներուն մէջ շատ քանակութեամբ գործընդ կը ձևանայ:

Պատրաստութիւն, չիփական բաղադրութիւն և սննդարար որակատեսիւնք արգանակին: — Ուտելի միսերուն բաղմամբիւ սննդարար պատրաստութիւններէն ամենէն կարևորը արգանակն է, և շատ մը երեւելի իմաստուններ ու բնալոյծներ ետևէ եղեր են քննելու ասոր պատրաստութիւնն ու մարդու սննդեանն ու նեցած ձեռնտուութիւնները:

Արգանակը թէ որ լաւ պատրաստուած ըլլայ, մարդու ամենէն առողջարար կերակուրներէն մէկն է, և կրնայ ախորժական համ մը ու հոտ մը հաղորդել այնպիսի գոյացութեանց, որոնք ըստ ինքեան շատ համով չեն. ինչպէս են մրուրները, հացը, խիւսը, խմորը, ու անոնց սննդարար յատկութիւններն ամբողջացնել:

Ընկերայն հողէ թրծած անօթի մը մէջ դրա՝

	հազարահրամ
Եզան միս	1 · 4335
Ոսկր	0 · 4300
Աղ	0 · 0405
Զուր (5 լիտր)	5 · 0000

Զուր

Պործարանական գոյացութիւն լուծական յալիւն ջրախառն

Պործարանական գոյացութիւն անլուծական 'ի նոյն

Լուծական աղք 'ի ջուր

Լուծական աղք

Բաղանդականութիւն

Ինդհանրապէս այն ջրերը, որ շատ քանակութեամբ կրի ծծմբուտ կամ թէ կաւիճ կը բովանդակեն, յարմար չեն արգանակի պատրաստութեանն, ինչպէս են հասարակ ջրհորի ջրերը:

ու կամաց կամաց սկսաւ տաքցնել ինչուան եփ, փրփուրն առաւ ու ետքէն աւելցուց նաև

Ընդեղէն

0 · 3310

և թող տուաւ որ թեթև եփը շարունակէ անընդհատ հինգ ու կէս ժամ, և ետքէն վար առաւ ու գտաւ

Արգանակ աղնիւ	4 լիտր
Խաշու աղնիւ	05 · 8580
Ոսկր	0 · 3925
Եփած ընդեղէն	0 · 3480

Արգանակն ախորժական համ մը ու հոտ մը ունէր, և լիտր գլուխ 1103 · 5 կրամ կը կշռէր:

Այն լիտրին բաղադրութիւնն էր

Զուր	985 կր · 600
Պործարանական հաստա	
տուն գոյացութիւն	16 կր · 917
Լուծական աղք	10 · 724
Դժուարալուծական աղք	0 · 539
	1013 կր · 780

Այն Ը ընկերայն հողանտացի ըսուած ընկերութեան Բարիզ ծախած արգանակն ու լալ-տը-Արաս հիւանդանոցին մէջ պատրաստուած արգանակն իրարու հետ բաղդատելով տեսաւ որ այս երկու սննդարար հեղանիւթները մէկ-մէկէ շատ չեն տարբերիր, ու հողանտացին 'քիչ մը մէկալէն վեր է:

Արգանակ հողանտացի

991 կրամ · 300

Արգանակ վալ-տը-Արաս

991 կրամ · 000

9 · 440

8 · 820

2 · 123

1 · 515

8 · 670

9 · 155

0 · 467

0 · 510

1012 կրամ ·

1011 կրամ ·

Այս արգանակի պատրաստութեան մէջ գործածուած նիւթոց չափն է

Զուր	2000 կրամ
Աղէկ միս եզան	500
Թարմ ընդեղէնք	26 · 8
Խարկած սոխ	5 · 4
Աղ	8

միտը պինդ կ'ըլլայ, անհամ ու անհոտ :

Երբ միտը պաղ ջրոյ մէջ կը դրուի, իր մէջը բուլանդակուած գործարանական ու աղային սկիզբներէն մաս մը կը լուծուի, և որչափ երկարի ջրոյ մէջ մնալը և կամաց կամաց բարեխառնութիւնը բարձրանայ ինչուան եռացումն, այնչափ այս գոյացութիւններն ալ աւելի կը լուծուին : Միայն բնասպիտակուցը կանկ կ'առնու լուծուելէն և կրնայ մածնուլ 32° բարեխառնութեամբ, նոյնպէս ալ բնարիւնը կը մածնու 70° բարեխառնութեամբ : այս երկու անմիջնորդական սկիզբներս փրփուրը կը կազմեն, որ ետ կ'առնուի եռացումն սկսելէն ետե : Թարմ ընդեղէններն որ ետքէն մին վրայ կը ձգուին, նորէն քիչ մը փրփուր կու տան, երբ դարձեալ եռացումը կը սկսի, պատճառաւ բուսական բնասպիտակուցին :

Այս փրփուրները քանի մը առկա խեղճ հողային նիւթեր կը բաժնեն հեղուկէն, որ հասարակ աղէն առաջ եկած են, սովորաբար անզուտ գործածուելուն համար :

Քանի որ թեթեւ եռացումը կը շարունակէ մնին բոլոր սկիզբները, բաց ի մէկ երկուքէն, կը լուծուին : Ինչպէս նաեւ բնամածուածը, որ հետզհետէ խորշաւոր գործուածին ու ձգանաց լուծուելովը կը ձեանայ : Այս բարեխառնութիւնը շարունակելով անմիջնորդական սկիզբները կը փոխէ, ու ախորժահոտութիւն մը կը բուրէ : Սէկ բարակ խաւ մը պարարտ նիւթոյ, ջերմութեան հալած ու ճարպաւոր գործուածէն դուրս ելած հեղուկին երեսը կը պատէ, և շատ օգտակարութիւն ունի, թէ որ չափէն աւելի չըլլայ, ըստ որում շոգիացումը կ'արգելու և ախորժահոտութեան չթողուր ցնդելու : Այս պարարտ նիւթը մեծաւ մասամբ եփումը լմննալէն ետե կ'առնուի քամոցով կամ թէ հեղուկը շար մաղէ անցնելով :

Այսչափն այն միտը որ մէկէն պիտի չապառուի, պէտք է ըստ կարի շուտ օգոյն մէջ պաղեցնել կամ թէ զով տեղ մը դնել, որպէս զի չըլլայ թէ ախոր-

ժահոտութիւնը բոլորովին կորսնցնէ, և տաք տեղ մնալով չխմորի ու չծթաի :

Երբ պարարտութեան համու արգանակէ մը : — Ի պիկ անունով գերմանացի երեւելի բնալոյծը նոր կերպ մը կը սորվեցնէ պարարտ ու համով արգանակ պատրաստելու ժամուան մը մէջ :

Այս պէտք է առնուլ մէկ հաշարակրամ եզան միտ, վրայէն պարարտութիւնն հանած մանր մանր ջարդելու է ու մէկ լիտր պաղ ջրոյ մէջ դրած տաքցնելու է ինչուան եռացումն : այն աւտեն փրփուրը վրայէն առնելու ու աղ դնելու է, և քանի մը վայրկեան ալ հանդարտ եռալէն ետե կրակէն վար առնելու է : այս կերպով պատրաստուած արգանակը աւելի պարարտ ու աւելի ախորժահամ է քան թէ սովորական կերպով պատրաստուածը :

Այս արգանակը եռացեալ ջրոյ միջնորդաւ շոգիացնելով, կակուղ հոյզ մը կու տայ : 30 կրամ այս հոյզէս մէկ լիտր ջրոյ մէջ լուծելով ու տաքցնելով՝ բաւական ախորժահոտ ու սովորակունէն քիչ մը աւելի համով արգանակ մը կու տայ :

Ուրիշ կերպ մըն ալ կայ, որուն տուած հոյզը երկար ժամանակ կրնայ պահուիլ գոց անօթներու մէջ, և սղտի տարածոցի մը վերածուելով դիւրատար է, ու առաջինէն աւելի ախորժական արգանակ մը կու տայ :

Այս պէտք է մանր մանր ջարդած միտը պաղ ջրոյ մէջ թողուլ ինչուան որ լաւ մը թրմի : ետքէն պատշաճ քանակութեամբ մէջն աղ լուծելու է, որ է 6էն ինչուան 8 կրամ առ իւրաքանչիւր հազարակրամ մնոյ, ու զատարկութե մէջ արագ շոգիացնելու է : Այս հոյզս իր ախորժահոտութիւնը թագուն վիճակի մէջ կը պահէ, որ կամաց կամաց կը բուրէ երբ ջրոյ մէջ լուծելով հեղուկը տաքցուի ինչուան եռացման աստիճան : Այն ատեն բնասպիտակուցը կը մածնու, որ հեղուկին վրայէն առնելու է, և քանի մը վայրկեանի մէջ համով արգանակ մը կ'ունեցուի, որ քիչ կը

տարբերի թարմ մտով պատրաստուած արգանակէն :

Իրաւ այս կերպով բնամածուածը չմզուիր , բայց այս գոյացութիւնս , որ ըստ ինքեան անհամ է , արգանակին աննդարար յատկութեանը մեծ առաւելութիւն մը չտար . վասն զի ընդհանրապէս հեղուկ արգանակին ծանրութեան մէկ ու կէս և երկու հազարորդն է :

Եւ խնդրեմք տեղեկութիւններէն կը հետեւի թէ Զրով եփուած մսին ըստ կարի առատ քանակութեամբ համ տուող սկիզբներէն իր վրայ թողու համար , պէտք է կտոր կտոր Զարգած դնել զայն եփ Զրոյ մէջ , ու սաստիկ կրակով քանի մը վայրկեան Զուրն այս բարեխառնութեանս մէջ պահել : Ետքէն եռացումը դադարեցնելու է ու թողուլ է որ իբր 72° բարեխառնութեամբ եփումն առաջ երթայ : Եւս կերպով միսն համ տուող սկիզբները մեծաւ մասամբ վրան պահած կ'ըլլայ , վասն զի բնասպիտակուցն ու բնարիւնը անոր մակերևութին վրայ շուտ մը մածնելով՝ մկանսկան մանրաթելից մէջ տեղուանքն եղած անցքերը կը գոցեն , և որովհետեւ բնարիւնը չկրնար ինչուան կեդրոնը ամբողջ մածնուլ , միսը թէ և ամենայն կերպով եփուած ալ ըլլայ , խորոված մսոյ գոյնն ու քանի մը յատկութիւնները կ'ունենայ :

Իսկ այն հեղուկը որ մսին այս կերպով եփուելուն ծառայեց , տկար ու քիչ ախորժական արգանակ մը կու տայ , և պատճառն ալ յայտնի է , վասն զի որչափ նուազ քանակութեւ համ տուող սկիզբներ բովանդակէ , այնչափ ըսել է թէ միսն իրեն պահեր է այս սկիզբները :

ԲՆԱԿԱՆՔ

ԱՍՏԵՂԱԲԱՇԽԱԿԱՆ ՆՈՐԱԼՈՒՐՔ

Գ

Բնութեան գեղեցիկ ու վսեմ տեսարաններէն մէկն ալ արեգական խաւարումն է , որ մարդուս սիրտը կը յափըշտակէ , մտաց աչուրները կը սրէ իր էութեանն իսկութիւնը ճանչնալու , և մարդկային Զանից անկարութիւնը կը ցուցնէ , որ չկրնար բնութեան անփոփոխելի օրէնքներն ըստ կամի տնօրինել ու անոնց ընթացքը փոխել :

Երբ տուրնջեան իշխող աստղը իր ամէն պայծառութեամբը զարդարուած գլուխն հորիզոնէն վեր կ'առնու և վսեմաքայլ երկնից կապուտակ կամարը կ'ելլէ , սէր ու կենդանութիւն բաշխելով բնութեան , յանկարծ անծանօթ պատճառէ մը ճառագայթներն սկսին նուազիլ ու բոլորովին աներևոյթ ըլլան , ու խաւար փոխանակէ ընդ լուսոյ , անբացատրելի զգացում մը կ'իմանանք և անհանգստութիւն մը , որչափ ալ զինուած ըլլանք գիտութեամբք նախապաշարմանց դէմ , սրտերնիս կը բաբախէ ու հարկ մը կը զգանք վրանիս եղած տպաւորութիւններն ուրիշի հաղորդելու : Եւս տեսարանիս մեծվայելչութեանն ահաւորութիւն մը կու տայ բնութեան կերպարանքը . երկինքն իրեն անյատուկ գոյն մը կ'առնու , որ մարդուս վրայ վախ կը ձգէ . երկրիս առարկաները կ'այլազունին , բոյսերն իրենց տերեւներն ու ծաղիկները կ'ամփոփեն , ձուլուններն օդուն մէջ մոլորած բոյներնին կը վազեն , չորքոտանիք կը շուարին , և տիեզերք ամէն կարծես թէ յոյնութիւն կը դիմեն :

Եւսպիսի նորանշան երևութի մը ներկայ ըլլալէն ետեւ , առաջին բանն որ մարդուս մտաց առջևը կ'ելլէ՝ այն է թէ արդեօք տարին քանի խաւարումն կրնայ ըլլալ : Իսկ որ մեր արբանեակն